

DOBROSTAN CYFROWY

Natalia Walter

IV. ZAZWYCZAJ W SZKOLE...

Jak najlepiej dbać o dobrostan cyfrowy grona nauczycielskiego, uczennic i uczniów w szkole?

- a. Należy maksymalnie ograniczyć korzystanie z mediów cyfrowych na terenie szkoły (zdrowy czas to ten bez technologii).
- b. Należy do pewnego stopnia ograniczyć korzystanie z mediów cyfrowych, tj. umożliwić korzystanie z technologii podczas zajęć z informatyki (tylko na sprzęcie szkolnym, np. w pracowni komputerowej) i przerw.
- c. Należy podczas różnych zajęć lekcyjnych wykorzystywać urządzenia cyfrowe, również te przynoszone przez uczniów i uczennice.

Prawidłowa odpowiedź to **c**. Nie rozwiniemy kompetencji cyfrowych uczennic i uczniów poprzez utrudnianie im dostępu do technologii informacyjno-komunikacyjnych. Przypomnijmy sobie, że w unijnych ramach kompetencji cyfrowych dla obywateli DigComp 2.1 są zawarte m.in.: wyszukiwanie informacji, ocena danych, informacji i treści cyfrowych, aktywność obywatelska z wykorzystaniem technologii cyfrowych, tworzenie treści cyfrowych czy rozwiązywanie problemów, ale też **ochrona zdrowia i dobrostanu** (Carratero, Vuorikari, Punie 2017).

Typowymi działaniami szkolnymi związanymi z dobrostanem cyfrowym są najczęściej różnego typu zakazy i ograniczenia, które mają za zadanie utrudniać lub uniemożliwiać uczennicom i uczniom korzystanie z mediów cyfrowych w szkole. Wynika to z omówionego wcześniej przekonania, że ten dobrostan oznacza brak dostępu do technologii. Mówiąc w skrócie – dziecko pozbawione mediów cyfrowych to dziecko szczęśliwe i zrealizowane. Nauczycielki, nauczyciele i rodzice odwołują się z nostalgią do wspomnień ze swojego analogowego dzieciństwa, w którym kontakty społeczne miały głównie charakter bezpośredni, a spotkania rówieśnicze odbywały się na podwórku. Ten kontrast pomiędzy współczesnym nastolatkiem

a tym urodzonym w latach 70-tych czy 80-tych XX wieku jest tak duży, że dorosłym trudno dostrzec walory w nowych sposobach komunikowania się młodzieży. Ponadto liczne doniesienia medialne podkreślają negatywne skutki korzystania z mediów cyfrowych. Problematyczne korzystanie z internetu, choć nie potwierdzają tego żadne badania, wydaje się codziennością każdej rodziny (a nie tylko tych, w których zjawisko jest rzeczywiście obecne).

Szkoły, których ustawowym obowiązkiem jest nie tylko kształcenie, ale też wychowanie, chcą sprostać oczekiwaniom rodziców oraz grona nauczycielskiego dotyczącym dobrostanu cyfrowego uczennic i uczniów. Z nie zawsze właściwych przesłanek, których część omówiliśmy w poprzednim akapicie, starają się wprowadzać rozwiązania systemowe, głównie o charakterze nakazowo-zakazowym. W statutach i regulaminach placówek pojawiają się zapisy o zakazie używania prywatnych sprzętów uczniowskich (głównie smartfonów). Przyjrzyjmy się im przez chwilę.

Większość statutów lub regulaminów zawiera takie lub zbliżone sformułowania: „Uczeń/uczennica ma obowiązek wyłączyć telefon komórkowy oraz inny sprzęt elektroniczny przed lekcją”, „Dopuszcza się możliwość korzystania z telefonu komórkowego i innych urządzeń elektronicznych podczas wycieczek szkolnych za zgodą kierownika/kierowniczki wycieczki” czy wreszcie: „Wszystkich uczniów i uczennice obowiązuje bezwzględny zakaz korzystania z telefonów komórkowych w czasie pobytu w szkole. W sytuacjach wyjątkowych, uzasadnionych, uczeń/uczennica może skorzystać z telefonu komórkowego za zgodą pracownika/pracownicy szkoły i w jego/jej obecności”. Dominują zatem systemy formalnej kontroli społecznej, nierzadko uzupełnione mechanizmami sankcyjnymi (jeśli osoba zostanie przyłapana na korzystaniu z telefonu komórkowego na terenie szkoły, to...).

Osobną kwestią jest to, czy szkoła w ogóle ma prawo zakazać uczennicom i uczniom korzystania z prywatnych telefonów komórkowych. Otóż nie. Zgodnie z art. 99 Prawa oświatowego (2017) w statucie szkoły określa się obowiązki uczniowskie m.in. w zakresie „przestrzegania warunków wnoszenia i korzystania z telefonów komórkowych i innych urządzeń elektronicznych na terenie szkoły”. Ustawa zatem nie zezwala na wprowadzenie całkowitego zakazu przynoszenia smartfonów do szkoły. Jedynym europejskim krajem, który zdecydował się na najbardziej radykalny krok, czyli całkowity zakaz korzystania ze smartfonów w szkołach, jest Francja.

Jak działają inne kraje europejskie? Jakie rozwiązania wprowadzają? Wiele rozwiniętych edukacyjnie krajów, jak chociażby plasująca się w czołówce Finlandia, nie tylko nie stosuje tego typu zakazów, ale wręcz zachęca do przynoszenia do szkoły własnych sprzętów. Zasada BYOD (ang. bring your own device) oznacza, że osoby uczące się używają na terenie szkoły swoich urządzeń (komputerów, tabletów czy smartfonów) i jest to integralny element niemal wszystkich lekcji. Technologie nie są oczywiście wykorzystywane przez cały czas, ale ich stosowanie jest naturalnym środkiem służącym realizacji projektów czy rozwiązywaniu interdyscyplinarnych zadań. Sprzęty uczniowskie pozwalają na wyszukiwanie informacji, tworzenie własnych prac oraz zaangażowanie obywatelskie.

Zakazy zawarte w regulaminach szkolnych odbiły się czkawką podczas pandemii. Nauczycielki i nauczyciele, którzy wcześniej – niczym stróż prawa – czyhali na cyfrowe przemytniczki i łazienkowych graczy, nagle zaczęli żądać korzystania z technologii podczas zajęć online. Co więcej, bez narzędzi cyfrowych takie lekcje nie mogłyby się w ogóle odbyć. Co się w tym czasie stało z regulaminami? Co z zakazami posiadania smartfonów na lekcjach? Wiemy dobrze z badań, że najlepiej z edukacją zdalną w pierwszych miesiącach pandemii poradziły sobie te szkoły, w których stosowanie technologii było wcześniej na porządku dziennym (Scully, Lehane, Scully 2021).

Podkreślmy raz jeszcze: dobrostan cyfrowy nie oznacza braku dostępu do technologii, ale balans, zrównoważenie korzyści i strat. Narzędzi cyfrowych w szkole nie można zakazać – pokazują to nasze najnowsze, pandemiczne doświadczenia. Technologii nie może być jednak zbyt dużo, bo wtedy, podobnie jak w przypadku całkowitego braku ich stosowania, efektywność edukacyjna spada. Jeżeli pojawiają się (lub przewidujemy, że mogą się pojawić) różnego typu wyzwania wynikające z ryzykownego korzystania z mediów ekranowych przez dzieci i młodzież, np. zachowania nieetyczne (hejt, wyśmiewanie, nagrywanie i upowszechnianie innych itp.), konieczne są działania wychowawcze o charakterze profilaktycznym oraz interwencyjnym. Pomysły, jak pracować z uczennicami i uczniami, by dbać o ich dobrostan, znajdują się w kolejnej części naszego opracowania, ale tu także polecamy kilka rozwiązań i propozycji na lekcje wychowawcze:

1. IMPACT (Interdyscyplinarny Model Przeciwdziałania Agresji i Cyberprzemocy Technologicznej), czyli innowacyjny program profilaktyczny dla szkół, którego celem jest zapobieganie zjawisku cyberprzemocy wśród młodzieży w wieku 13–16 lat: <https://impact.fdds.pl/>
2. Materiały Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę nt. korzystania z mediów cyfrowych przez dzieci i młodzież: <https://edukacja.fdds.pl/course/index.php?categoryid=33>
3. Raport Edukacja cyfrowa w szkołach w Europie, który wskazuje na dwa wymiary edukacji cyfrowej w szkołach – rozwój kompetencji cyfrowych osób uczących się i nauczających oraz pedagogiczne wykorzystanie narzędzi informatycznych do wspierania i przekształcania procesu nauczania i uczenia się: <https://eurydice.org.pl/publikacja/edukacja-cyfrowa-w-szkolach-w-europie/>
4. Scenariusze zajęć z zakresu edukacji medialnej Fundacji Nowoczesna Polska: <https://edukacjamedialna.edu.pl/>
5. Scenariusze zajęć dotyczące dbania o dobrostan cyfrowy dzieci i rodziców stworzone przez Fundację Szkoła z Klasą w ramach programu „Asy Internetu”: <https://asyinternetu.szkoazklasa.org.pl/materialy/asy-internetu-dobrostan-cyfrowy-scenariusze-lekcji/>

Jeśli zagadnienia opisane w tekście szczególnie Cię interesują, lub sam(a) mierzysz się z podobnym problemem w Twojej szkole, zachęcamy do zapoznania się z poniższymi materiałami.

Bibliografia

Carratero S., Vuorikari R., Punie Y. (2017). *DigComp 2.1 Ramy kompetencji cyfrowych dla obywateli z ośmioma poziomami zaawansowania i przykładami zastosowania*, Urban K. [tłum.], Lublin: Fundacja ECCC, <http://www.digcomp.pl/wp-content/uploads/2021/04/DigComp-2.1PL-Internet.pdf> (dostęp: 30.03.2022).

Prawo oświatowe. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. (2017). Dz. U. 2017 poz. 59.

Scully, D., Lehane, P., Scully, C. (2021). *It is no longer scary: digital learning before and during the Covid-19 pandemic in Irish secondary schools*. *Technology, Pedagogy and Education*, 30(1), 159-181.

Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0).

Projekt Szkoła Dobrostanu korzysta z dofinansowania o wartości 127 000 euro otrzymanego od Islandii, Liechtensteinu i Norwegii w ramach Funduszy EOG. Celem projektu jest stworzenie innowacji pedagogicznej, która podniesie świadomość roli szkoły we wzmacnianiu zdrowia psychicznego uczniów.

Projekt współfinansowany przez Polsko-Amerykańską Fundację Wolności.

Lider programu:

Partner:

Finansowanie:

